

**Pro libris
Knihovna města Plzně**

Gertrud Fusseneggerová

(1912-2009)

sborník

Knihovna města Plzně
Pro libris, Plzeň 2012

*Publikace je věnována
100. výročí narození
Gertrud Fusseneggerové v Plzni*

Text © Getrud Fusseneggerová, 1951; Vladimír Gardavský, Viktorie Hanišová,
Eva Kolouchová, 2012
© Knihovna města Plzně, 2012
© Pro libris, 2012

Životopis Gertrud Fusseneggerové

Eva Kolouchová

Významná rakouská spisovatelka 20. století se narodila do politicky exponované doby roku 1912 v Plzni.

Otec Gertrud, Emil Fussenegger, pocházel z Vorarlberska v Rakousku. Později se jeho rodina odstěhovala do Vídně, kde se Fussenegger stal c.k. důstojníkem. V době první světové války bojoval na frontě za Rakousko-Uhersko, po prohrané válce se vrátil do svého rodiště a poté odjel do Tyrolska, kde získal práci jako správce statku.

Gertrudina matka Karoline pocházela z vážené plzeňské měšťanské rodiny s dlouholetou tradicí. Její předkové byli většinou knihkupci a knihtiskaři, avšak jeden z jejích pradědů byl spoluzakladatelem slavného plzeňského pivovaru.

Ačkoli se Gertrud Fusseneggerová narodila v Plzni, první dva roky života strávila v rakouské Haliči. Když byl v roce 1914 spáchán atentát na následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este a stal se záminkou pro rozpoutání první světové války, byl její otec odvelen na frontu a matka se uchýlila s třemi dětmi zpátky do Plzně.

V Plzni zůstala rodina Gertrud Fusseneggerové až do konce války. Po ní došlo k dramatické výměně rolí: původní favorité, Rakousko-Uhersko a Německo, se ocitají na straně poražených a z dosavadních „outsiderů“ se stávají samostatné státy. Na tehdejší území Rakouska-Uherska se formuje republika, která později vznikla na základě vydání zákona o samostatném československém státu 28. října 1918. Posádky rakousko-uherské armády se tak ocitají na území nově vzniklého státního útvaru. Výjimkou není ani bývalý c.k. důstojník Emil Fussenegger, který jako osoba rakouského původu proto i se svou rodinou z Haliče odchází. Rodina se několikrát stěhuje: nejprve žijí ve vorarlberském Dornbirnu, poté v Telfsu u Innsbrucku či v Mnichově a nakonec přesídlují do Tyrolska.

V roce 1926, po smrti své matky, se Gertrud vrací do Plzně. Úspěšně studuje na německém dívčím reformním reálném gymnáziu v Resselově ulici. Zde v roce 1930 také skládá maturitu. Její maturitní slohová práce je otisknuta ve výroční zprávě školy, Gertrudiny básně a povídky se objevují v dobovém tisku, je dokonce několikrát označena za nadějný talent.

Po studijních letech na gymnáziu v Plzni vedou další kroky Gertrud Fusseneggerové do Innsbrucku, kde zahajuje svá vysokoškolská studia. Jejími obory jsou historie, dějiny umění, filozofie a germanistika. V rámci svého oboru měla Fusseneggerová studovat několik semestrů i na jiné univerzitě. Rozhodla se pro Mnichov, kam dostala písemné doporučení od Oswalda Spenglera, který tam žil. Pro porozumění životních meandrů Gertrud Fusseneggerové v době po roce 1933 je důležité vidět její postoj k tehdejší dějinným událostem. V červnu

roku 1934 promuje Gertrud na univerzitě v Innsbrucku. Stává se doktorkou filozofie. Na začátku spisovatelské kariéry se jeví jako zásadní vztah mladé Gertrud k nacionálnímu socialismu. Již v roce 1933 vstoupila do tehdy ještě zakázané rakouské NSDAP. Přes své sympatie k režimu se ovšem dostala i do konfliktu s národně socialistickou cenzurou: její povídka Die Mohrenlegende z roku 1936 byla kvůli kritice rasové ideologie označena za „katolickou slátaninu“ a stažena z prodeje. Na druhou stranu Gertrud v období Třetí říše vydala i některá prorežimní díla. Z dnešního pohledu se jeví jako problematičtější zejména některé básně, mezi nimi např. Stimme der Ostmark oslavující Hitlera a anšlus Rakouska, nebo zápisky z výletu do protektorátu Böhmisches Verzauberungen. Za tuto činnost byla Gertrud Fusseneggerová po roce 1945 silně kritizována. Později se k tomuto období vyjádřila následovně: „Lituji toho, že jsem vyplývala tolik dobrých myšlenek na něco, co se pak stalo noční můrou.“ Po roce 1946 pak nastává pro Gertrud Fusseneggerovou období intenzivní tvůrčí práce.

Časové zasazení témat literárního díla Gertrud Fusseneggerové sahá od doby narození Ježíše Krista (Sie waren Zeitgenossen, 1983), přes třicetiletou válku (Die Brüder von Lasawa, 1948), zahrnuje dobu Marie Terezie (Maria Theresia, 1980), 19. století (Das Haus der dunklen Krüge, 1951), přelom 19. a 20. století (Zeit der Raben, Zeit der Taube, 1960) až po současnost (Das verschüttete Antlitz, 1957). Významným mezníkem v díle Fusseneggerové je rok 1979, kdy vychází její autobiografie Ein Spiegelbild mit Feuersäule, již později přepracovala, rozšířila a vydala pod názvem So gut ich es konnte (2007). Mezi pozdní tvorbu Gertrud Fusseneggerové lze řadit např. historickou knihu Herrscherinnen (1991).

Většina románů Gertrud Fusseneggerové vykazuje autobiografické prvky. Velký prostor je věnován psychologickému vývoji postav, důraz je dán na body obratu (tzv. Wendepunkte) a zlomové události v životě postav.

Gertrud Fusseneggerová dokázala za svůj život vytvořit rozsáhlé spektrum děl, nejen z hlediska počtu, ale i v žánrovém rozpětí: od básní přes detektivní příběhy, povídky až k historickým románům. Kromě toho psala také libreta, divadelní hry, přednášela na univerzitách... Za svůj přínos literatuře získala řadu ocenění, mj. v roce 1963 obdržela cenu Adalberta Stiftera. V roce 1972 jí byl udělen titul profesorky.

Životní dráha rakouské spisovatelky s českými kořeny se uzavírá 19. března 2009, kdy Gertrud Fusseneggerová umírá v Linci ve věku 96 let.

Gertrud Fusseneggerová a Čechy

Viktorie Hanišová

Gertrud Fusseneggerová ve své autobiografii vzpomíná, že v období dětství a dospívání za svůj domov považovala tři oblasti: Tyrolsko, Vorarlbersko a zejména Čechy. V Čechách – tedy ve svém rodném městě Plzni, sice Gertrud strávila celkem pouhých deset let – období od narození do konce první světové války a čtyři roky na gymnáziu, a definitivně je opustila po maturitě, přesto bylo toto období zásadní pro formování její osobnosti a významně ovlivnilo její literární tvorbu.

Rodina Hässlerových, ze které pocházela Gertrudina matka, se v Plzni usadila již několik generací před narozením Gertrud a patřila kváženým občanům města. Jeden z předků byl dokonce spoluzakladatelem plzeňského pivovaru, rodina se ovšem věnovala hlavně tiskařství. Vlastnila několik významných plzeňských domů, mezi nimi i dnes již neexistující Dům temných džbánů a později také Dům atlantů na dnešní Americké třídě, ve kterém Gertrud prožila oněch deset let svého života.

Gertrud vyrůstala v německé rodině a Čechy poznala jako národ sluhů a čeledínů. V průběhu prvních čtyř let, která Gertrud strávila v Plzni, se jí vrylo do paměti několik okamžiků, které později zpracovala ve svých knihách z českého prostředí. Obzvláště ráda vzpomínala na chvíle, které trávila v rodném domě s českými služkami: „Velice silně i záhadně mě to táhlo do ostatních společných prostor domu,“ vzpomíná spisovatelka ve své autobiografii, „do kuchyně a komor, na schodiště a pavlače, kde byly dívky, české služky, chůvy a kuchařky, Mařenky a Haničky, mladé, starší, co se rády hihňaly, jiné, které rády vzdychaly a zpívaly sentimentální písničky, bledé, unavené a zvadlé, a také takové, kterým zářila z očí radost ze života. U takových jsem byla ráda, zde jsem se cítila dobře. Co to bylo, co mě k nim táhlo?“ /Fussenegger, Gertrud: So gut ich es konnte. München: Langen Müller, 2007, překlad Viktorie Hanišová/. Přes tuto náklonnost se Gertrud nikdy nenaučila dostatečně česky. Rozuměla jen základním českým frázím a znala několik dětských rýmovaček.

K období strávenému v Plzni se Gertrud vrací v románové i povídkové literární tvorbě po konci druhé světové války. Tematicky rozvíjí napětí mezi Čechy a Němci, odlišné postavení Němců v nově vzniklé republice po konci první světové války, nepřátelství Čechů vůči německé menšině, jakož i pocit nadřazenosti některých Němců nad Čechy. Sama Gertrud přiznává, že rodina Hässlerových Čechy považovala za méněcenné a izolovala se od nich. Několik příbuzných bylo sice českého původu, nicméně „v naší linii nebylo německví nikdy zpochybněno“. Konec první světové války autorka prožila jako převrat „se střelbou, davy, plameny, ničením“. Podle Gertrudiny autobiografie byla jedna německá příbuzná téměř zavražděna hordou českých revolucionářů, protože na

svém domě odmítla vyvěsit českou vlajku. Krátce po skončení války se Gertrud s rodiči stěhuje do Rakouska, neboť Gertrudin otec, německý nacionalista, se nedokázal vyrovnat se změnou poměrů. „Země, ve které jsme dosud bydleli, Čechy, se najednou vůbec nejmenovaly Čechy a už vůbec ne Rakousko. /.../ Můj otec zde již nemohl bydlet,“ vysvětluje Gertrud v autobiografii. „V nás Rakušanech stále ještě přetrvávala stará prostorová koncepce, která jako citadela zahrnovala i české země. Čechy jako součást Německé říše – to jsme viděli v rámci staleté historie. Cožpak i Přemyslovci nebyli říšskými knížaty?“

Plzeň se podruhé stává Gertrudiným domovem v období jejích studií na gymnáziu. Zvláště poslední rok před maturitou poznamenal formování její osobnosti i literární tvorbu autorky: „Byl to pro mě důležitý rok, možná nejdůležitější v životě. Tehdy jsem se stala tím, čím jsem.“

I v průběhu druhé světové války Gertrud několikrát navštívila Čechy. Nejraději jezdila do Plzně, kde ji její tety zásobovaly jídlem i zbožím, které bylo v Německu nedostatkové. V roce 1939 se Gertrud se skupinou německých spisovatelů, mezi nimiž byli i nacističtí autoři Kolbenheyer a Berens-Totenhlová, zúčastnila cesty do Prahy, kde je na pražském Hradě přijal Joseph Goebbels. Sama autorka na toto období nevzpomínala ráda a považovala ho za chybu.

Události po skončení druhé světové války zasáhly rodinu spisovatelky pobývajících v Čechách velmi nemilosrdně. Několik příbuzných, mezi nimi i zmiňovaná teta, přišlo o život. Gertrud Fusseneggerová také navždy ztratila dům v Plzni, který měla zdědit. S tímto bolestným obdobím se Gertrud vyrovnala ve své literární tvorbě. Jak později poznamenala v povídce Shledání /Fussenegger, Gertrud: Das Wiedersehen. In: Sudetendeutscher Kulturalmanach VIII, Verlagshaus Sudetenland München, 1974/, v prvním desetiletí po skončení druhé světové války „prakticky nenapsala jedinou řádku, která by se netýkala Čech“. Teprve v šedesátých letech se Gertrud povedlo opět navštívit Čechy a s nimi i Plzeň. Přestože autorka vůči Čechům cítila „nedůvěru“ a měla k nim „výhrady“ /Hackel, Reiner: Gertrud Fussenegger. Ein Gespräch über ihr Leben und Werk mit Reiner Hackel. Böhlau: Wien/, od šedesátých let a zejména po pádu „železné opony“ Čechy opakovaně navštěvovala. V roce 1992 byla dokonce přijata primátorem města Plzně, MUDr. Zdeňkem Mračkem.

Českému čtenáři byla Gertrud Fusseneggerová doposud zcela neznáma. S překladem Domu temných džbánů se naší literární scéně konečně otevírá možnost nahlédnout do jedinečného prostředí Plzně konce 19. století očima této významné rakouské spisovatelky.

Dějová linie prózy *Dům temných džbánů*

Eva Kolouchová

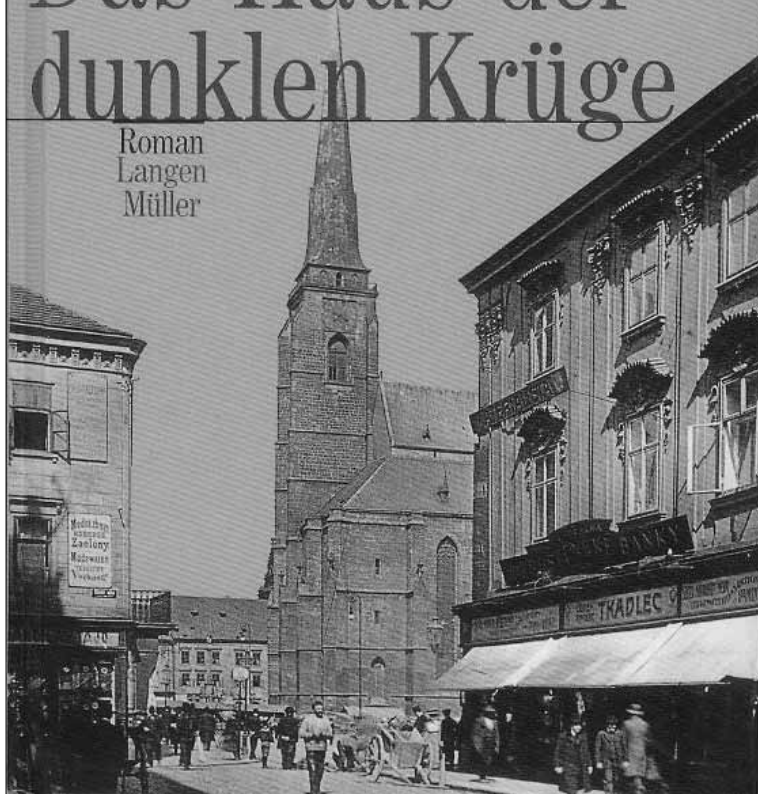
Děj románu se odehrává v poslední třetině 19. století v Plzni. Název vychází z pojmenování domu, který kdysi skutečně stál na rohu náměstí. Jedná se o generační prózu, která se zabývá osudy členů rodiny Bourdaninových. Ústředními postavami je česko-německý manželský pár: Balthasar Bourdanin a jeho druhá žena Marie, rozená Haliková.

Ústřední hrdina žil spolu se svou matkou Josefinou a neprovdanou sestrou Franziskou v budově tehdejšího finančního úřadu. Ostatní Bourdaninovy sestry jsou provdány a bydlí v okolních domech v centru Plzně. Krátce po svatbě se svou sestřenicí Marií se Balthasar stane otcem dvojčat. Marie však několik týdnů po porodu umírá a Bourdanin se musí porozhlédnout po její nástupkyni. Jeho druhá žena se jmenuje také Marie, ale kromě křestního jména nemá se svou předchůdkyní nic společného. Je to teprve sedmnáctiletá dívka, dcera českého profesora Halika, která žije spolu s otcem a svojí starší sestrou Ernestine v sousedství. Vztah Marie a Balthasara Bourdanina prochází mnoha krizemi, které jsou způsobeny především rozdílným sociálním i kulturním původem, svoji roli zde hraje také značný věkový rozdíl.

Jednotlivé kapitoly románu jsou věnovány bližšímu pohledu na manželství sester Balthasara Bourdanina. Společným motivem, který jejich příběhy prolíná, jsou nešťastná manželství, uzavřená především kvůli společenské prestiži. Při porovnání změn ve vztahu Balthasara a Marie Bourdaninových s vývojem manželství jeho sester lze vypozařovat zajímavý kontrast. Ačkoli je manželství Marie a Balthasara nerovným svazkem dvou lidí z naprosto odlišného sociálního a kulturního prostředí, dokáží si oba manželé k sobě postupem let najít cestu. Oba se poučí ze svých chyb a v závěru vyprávění spolu stojí ruku v ruce moudřejší o cenné zkušenosti. Naproti tomu manželství Balthasarových sester mají opačný trend. V sledu let se ukáže, že ani stejný sociální původ a zázemí nejsou zárukou harmonických vztahů. Jejich postupný úpadek zde představuje paralelu k tehdejší krizi buržoazie na konci 19. století, kdy měšťanský způsob života ztrácí svou suverenitu.

Gertrud Fussenegger Das Haus der dunklen Krüge

Roman
Langen
Müller

Dům temných džbánů

(ukázka z románu Gertrud Fusseneggerové)

Dům temných džbánů je dům minulosti. Má mnoho světnic, mnoho sklepů, mnoho schodů, které vedou dolů k opuštěným klenutým místnostem, k zasypaným studnám. Na dně těch studní dřímají temné džbány.

Ne každému je dovoleno vynést džbány z jejich skrýše. Kdo je chce vynést na světlo, nesmí se bát setkání, setkání i se sebou samým. Nedozvíme se nic o tom, co bylo, když nebudeme chtít vědět víc sami o sobě, než by nám mohlo být milé. A velmi málo se dozvíme sami o sobě, když nebudeme vědět, co bylo. Proto džbány z hlubokých studní, temné džbány.

Svatební noc

Bylo to v roce 1870: v domě Bourdaninových slavili svatbu. Ještě než zapadlo slunce dlouhého žhavého srpnového dne, zavedl ženich, císařský a královský rytmistr Baltazar Bourdanin, svou mladičkou manželku ze společnosti svatebních hostů do pokojů ve svém rodném domě, které byly pro něho zařízeny. Místnosti byly tiché a prázdné. Okna byla otevřená; bílými závoji záclon pronikaly šikmé paprsky těžkého oranžového večerního světla. Rytmistr odhodil klobouk a rukavice a pověsil si svatební kabát přes opěradlo židle. „A teď,“ řekl, „teď mi taky pověz, Marie, jak jsi šťastná.“

Mezi okny viselo zrcadlo. Muž si nemohl odepřít pohled na svůj obraz.

Baltazar Bourdanin byl krásný muž, pevně a rozložitě stavěný, se širokými rameny, kulatou hlavou, se zdravou barvou pleti a černými vlasy. Nos byl sice v obličejí trochu nakřivo a špičkou mířil dolů k hustému kníru; přesto se docela dobře hodil k pevným ústům, k silnému obočí, k hefaistovskému pohledu černých koulících se očí. Rytmistr si musel přiznat, že je svým způsobem krásný muž; proto považoval ženu, která ho dostala, za zcela šťastného tvora. Žena seděla za ním na květované pohovce. Ta hodná Marie! Muž se trochu usmál sám pro sebe: to ale dalo práce, než ji dostal, svou sestřenicí a družkou dětských her, i když, pokud věděl, předtím zrovna moc nápadníků neměla.

Také tomuto sňatku jako každému předcházela vlastní příběh.

Už jako děti si Baltazar a Marie při hrách slibovali věrnost. O mnoho let později si na dětské sliby znovu vzpomněl. Bylo to tenkrát, když ho nazlobily nepřijemnosti služby a unavil život v posádkách bez odpočinku a on se rozhodl dát výpověď a založit si domácnost ve vlasti. Napsal Marii, ona svolila. Když oznámili své zasnoubení, byli proti tomu všichni příbuzní. Marii rodiče, jeho matka, jeho čtyři sestry, všichni namítali: Marie není zcela zdravá, nehodí se k němu, on k ní, a vůbec se to nesluší, aby se brali bratranec se sestřenicí.

Rytmistr se vysmál všem těm důvodům. Na Marii však udělaly dojem a byla by se dala, po ženském způsobu, snadno odradit. Tehdy mu došla trpělivost a rozhodl se jednat. Jednoho krásného nedělního rána přijel před jejich dům v otevřeném kočáru s dvojspřezím; pod nějakou záminkou se mu povedlo vylákat dívku z bytu a dolů ze schodů. Marie byla po ránu ještě v noční košili a v županu.

U dveří ji popadl a v náručí vynesl z domu. Povož čekal; než se mu mohla nevěsta vytrhnout, posadil ji dovnitř, přibouchl dvířka a zavolal na kočího, aby rychle vyrazil a třikrát objel náměstí.

Bylo ještě brzy ráno; ale májové sluníčko už se směle opíralo, lidé byli na cestě do kostela. Oči jim div nevypadly, když uviděli ctnostnou Marii Bourdaninovou nečesanou, po domácku oblečenou, holubičku v týle nakřivo, jak jede v kočáru se svým bratrancem. Dívka nařkala, křičela, pokusila se otevřít dvířka a vyskočit. Muž se smál a nebránil jí, věděl, že Marie neskočí; a také neskočila, ale poddala se, zkroušeně seděla v koutku, hromádka neštěstí, a neodvažovala se vzhlédnout. Zato on se pyšně rozhlížel a těšilo ho, že lidé zírají. Po třetí objížďce přikázal kočímu zastavit a propustil vzlykající dívku do tmy jejich domovních vrat. O hodinu později se objevil před jejími rodiči s obrovskou kyticí růží v ruce. Naznačil jim, že teď už mu nemohou odpírat ruku jejich dcery.

Tak začaly zasnuby Baltazara Bourdanina.

Pak se u příbuzných objevoval každý den, s květinou v klopě. Zůstal na kávu, s Mariiným bratrem hrál šachy nebo vedl úctyhodné rozhovory s jejím otcem, svým strýcem. Protože prosadil svou násilím, snažil se teď usmířit dotčené rodiče způsobným rytířským chováním. Opravdu se brzy uklidnili a smířili; ne tak nevěsta: ta se většinou držela stranou, když přišel ženich na návštěvu. Nikdy ani nevěděla, o čem s ním mluvit. Často se omluvila, že ji bolí hlava nebo buší srdce, a zavřela se ve svém pokoji. Její matka, paní Markéta, se ustaraně dívala na synovce a povzdechla si: Ano, je to tak, Mařenka je přece jenom neduživé dítě.

Rytmistr se smál. Ve svých skoro třiceti letech už Marie sotva byla dítě, a neduživá taky nebyla, byla přece pěkně zaoblená a náchylná k tloušťce. Mohla být ráda, že se ještě dostane pod čepec, a ještě k tomu ve vlastní rodině.

Dávno připravená výbava byla vytažena z truhlic a skříní. Plátno a damašek se kupily v úplná pohoří. Část občas naložili do nůší a Mariina matka vedla tři těžce oddechující nosičky do budoucího obydlí své dcery. Tam plnila skříně, zavěšovala záclony a zdobila stěny pěknými obrazy. Toto budování hnízda rozteskňovalo i uspokojovalo hodnou ženu jako každou řádnou matku, která připravuje pro svou dceru manželský příbytek.

Jenom to bylo zvláštní, že sama Marie ani jednou nedala najevo, že by se na přípravách ráda podílela.

Baltazar Bourdanin bydlel v nové části města, v domě, který koupil jeho otec; říkalo se mu kamerál, protože v jednom jeho křídle byl nastěhován kamerální

čili finanční úřad se svými zaprášenými rejstříky a katastry. Bourdaninové bydleli v druhém, lepším traktu.

Byla to velká, žlutě natřená krabice ve střízlivém stylu josefinských fiskálních staveb. Nebylo k ní daleko. Ale Marie, která se jinak ráda procházela, v téhle době jako by se bála vyjít ze starého města. Když ji matka pobízela, aby šla s ní a pomohla jí se zařizováním nového bytu, svěřila dcera trochu těžký, trochu nazhloutlý obličej a jemným hláskem odpověděla: „Ale maminko, ty to všechno uděláš mnohem líp.“

Večer v den svatby však už neplatily žádné výmluvy, nepomohlo bolení hlavy ani srdeční potíže; žena musí následovat muže, jak to poručí zákon. Tak nastoupila do vozu, rozloučila se, vztáhla ještě ruce ke své rodině, když už se koně dali do pohybu. Večerní pomerančově zbarvené slunce stálo nad obzorem a svítilo nevěstě do rozpálené tváře. Nahmatala okraj živůtku: tam byl zastrčený obrázek Matky boží, který jí dneska ráno stará kuchařka propašovala v kapesníku, je třikrát svěcený, pošeptala jí stará žena, třikrát zvlášť požehnaný. Na to nevěsta myslela sedíc po mužově boku a v této chvíli to byla její jediná útěcha. Baltazarova matka a jeho sestry odjely ještě před mladým párem. Marie nepřicházela jako paní do svého vlastního domu. Tam pořád ještě vládla stará vdova Bourdaninová a její syn, rytmistr, shledával přirozeným, že jeho žena bude hospodařit pod dohledem jeho matky, její tety. Měly se otáčet v téže kuchyni, táž čeládka jim měla sloužit. Ze čtyř Bourdaninových dcer, rytmistrových sester, byly tři vdané. Ale také ony se objevovaly každý den v kamerále. Bourdaninové měli v krvi držet pevně pohromadě, nebo když už se odloučili, neomylně se vracet ke staré jednotě.

Vrata domu byla ověččená. Když dorazili novomanželé, matka a sestry manžela už stály před vchodem. Přistoupily k nevěstě a uvítaly ji, jak se patřilo. Všechny se trochu bály Baltazara. Také by se nehodilo k jejich stavu a vzdělání dnes, v den svatby, umíněně projevat odpor. Byly měšťanky a Rakušanky a věděly tedy, jak se důstojně prohrávají bitvy a jak se nahrazuje tuhý absolutismus vlídnějšími patenty.

Později večer byla paní Josefina Bourdaninová v kuchyni a dohlížela na práci děveček, které čistily a leštily při oslavách použité stříbro. Její oči nesmlouvavě přehlížely a počítaly řady příborů, ale myšlenky se jí zatoulaly k mladému páru, který teď podle dobrých mravů musel zůstat o samotě. Mužovu matku ovládl všelijaké předtuchy. Bylo jí úzko, ale přesto pocítila něco jako zadostiučinění, když k ní přišla komorná a se špatně tajeným úsměvem jí šeptala: ať je milostivá tak hodná a přijde za mladou milostivou. Mladá milostivá leží na sofa a pláče.

Paní domu se na služku ledově podívala, odvázala si bílou zástěru z černých taftových šatů a vydala se do obydlí novomanželů.

Baltazar tu nebyl. Snacha ležela odvrácená na pohovce, paží si zakrývala obličej a hlasitě oddechovala.

„Marie," řekla paní Josefina a dotkla se jejího ramene. Marie spustila paži. Neplakala, ale její strnulý pohled vyjadřoval tupou bázeň.

„Teto!" zvolala a posadila se. „Myslím, že musím domů. Doma mi bude líp."

„Je ti zle, Mařenko?" zeptala se paní Josefina.

„Ano, buší mi srdce. Nemůžu dýchat."

„Domů teď nemůžeš," řekla paní Josefina. „Musíš se uklidnit tady."

„Doma mám baldrián," řekla mladá žena.

„Baldrián mám taky," odpověděla tchyně. Šla pro lahvičku. Zpěčující se Marii nalila na lžičku. Marie pak zůstala tiše ležet se zavřenýma očima. Paní Josefina pozorovala její tvář. Nevypadala ještě staře, ale také už ne mladě, nebyla krásná ani ošklivá. Měla výrazné rysy, kulaté čelo, na horním rtu byl náznak chmýří a na bradě začínající podbradek. Tchyně se napřímila, až její černé hedvábné šaty praskaly ve švech. Ona sama nebyla hezká, měla velkou postavu a silnou kostru, zahnutý nos v měděně zarudlé tváři. Byla to ale přece jen dobrá žena, spolehlivě rozumná, nedala na hlouposti ani na vymyšlené srdeční potíže.

„Tak co, Mařenko?" řekla. „Už je ti líp?"

Marie ležela bez hnutí. „Není," zašeptala po chvíli. „To nebyl správný baldrián, ten správný chutná jinak."

„Je od RübSamena," odpověděla významně tchyně. RübSamen byl jeden z jejích zeťů, doktor veškeré medicíny, a rodina byla přesvědčená, že je to lékařský génius nejvyššího řádu.

Marie pohybovala promodralými rty, jako by se modlila. „Teto," řekla po chvíli. „Teto, myslíš, že hned budu mít dítě?"

Paní Josefina potlačila smích. „Proč bys měla mít hned dítě?" zeptala se.

„Bývá to tak," mumlala Marie. „Co ty, u tebe to tak nebylo?"

„Ano, Sibyla se narodila brzy," odpověděla paní Josefina s bezděčnou pýchou. „A rok nato přišla Ema, na Baltazara jsme pak už taky dlouho nečekali. Ale u tebe," dodala, „to může být docela jinak."

„Pane Bože," zasténala mladá paní a obracela hlavu na polštáři sem a tam.

„Třeba nebudeš mít vůbec žádné děti, Marie, když nejsi docela zdravá."

Marie se nehýbala.

„Mám ti přinést skleničku vermutu?" zeptala se paní Josefina. Když Marie odmítla, řekla: „Máš pravdu, stejně už jsi toho vypila moc."

Marie se najednou posadila a prosebně chytila Josefinu za ruku. „Zůstaň dneska se mnou, teto, prosím tě. Prosím tě jenom o tohle jediné. Pán Bůh ti to odplatí." Teď plakala doopravdy.

Černé hedvábní na paní Josefině zase praskalo ve švech. Chvíli seděla strnule a s trochou opovržení shlížela na tu hromádku neštěstí. „Když ti na tom tak záleží," řekla. „Ale nejdřív musím promluvit s Baltazarem. Nemyslíš?"

Za nějaký čas se vrátila a řekla: „Dobře, tak já tu zůstanu. Baruška mi tu ustele.“

Dopálený manžel zatím stál ve vedlejším pokoji a naléval si jednu sklenku tokajského za druhou. První skleničku ještě vyhodil oknem, dolů do dvora. Druhý jenom ulomil nožku. Při třetí už pocítil uvolnění a klid. Ženské rozmary a breky, co je mu vlastně do nich?

Při zatažené obloze se rychle setmělo. Koruny stromů se nehýbaly, v černých korunách se bez hlesu tiskl list k listu. Vzduch byl těžký; voněl stájí a hlínou. Na dvoře doutnalo červené světélko. Hořelo ve stáji u rytmistrových koní, vraného hřebce Aladina a kočárové klisny Bereniky. Rytmistr nasál pach koňského potu a kůže. Vždycky, když jej ucítil, zachvěla se mu hrud' nepojmenovatelnými pocity: touha po jízdě a potěšení z jízdy, spojené s hlubokou lhostejností k ostatním životním potřebám. Ta lhostejnost byla podstatou jeho mužské volnosti.

Celý život se nijak zvlášť nestaral o pošetilé ženské pletichy. Nikdy neokusil to, čemu se v jeho době říkalo vášeň. Přece jen se ale chtěl oženit, a tak se rozhodl pro příbuznou, kterou podle svého mínění znal stejně dobře jako své sestry. Jako desetiletý chlapec si s ní, pětiletou dívkou, hrál na svatbu. Baltazar se k obřadu dostavil v cylindru svého otce. Marie měla ve vlasech místo závoje bílou, čerstvě naškrobenou záclonu. Protože tam nebyl nikdo, kdo by je mohl oddat, obstaral sňatek sám ženich. Svázal ruce obou konopným provázekem. Pak se vloupali matce do spíže a ochutnali domácí víno. Bylo znamenité, tak ochutnali ještě jednou. Nakonec vylezli na půdu, uložili se každý do jedné bedny a usnuli.

Chlapce probudilo, až když ho otec popadl za límec a vytáhl z vlny. Ukázalo se, že Baltazar ležel na otcově novém cylindru a Mariin svatební závoj byl samý prach a pavučina. Otec dbal na důstojnost mladého novomanžela tak málo, že ho před nevěstou, umazanou jako havran, přehnul přes koleno a spráskal. To byly poslední rány, které Baltazar dostal. Pak už se ho otec ani nedotkl. Přesto mu syn tenhle poslední výprask nikdy neodpustil.

Možná to byl vzdor vůči dávno zemřelému otci, co rytmistra přimělo tak tvrdošíjně a nakonec i tak neobvykle se ucházet o sestřenku. Teď byla Marie přece jen jeho, zpečetil dětskou hru ve vší vážnosti. Když na to Baltazar pomyslel, trochu ho to vylekalo. Víno sehrálo svou úlohu; jeho smysly byly pozoruhodně vyburcovány a zároveň zamlženy. Nalil si po čtvrté plnou skleničku. Už se z ní ale nenapil. Posadil se na pohovku u stěny, opřel se a seděl tak dlouho.

V domě bylo ticho. Po nějaké době přeběhl po stropě pokoje odraz malé lampičky, kterou někdo nesl po dvoře. Je to matka, to Baltazar věděl. Paní Josefina jako každý den před spaním s lampičkou obcházela dům i dvůr a dohlížela, jestli je všechno v pořádku. Zavírala okna, zamykala dveře, tu zvedla zakutálené jablko, tam našla pohozené koště. Věřila, že svou šetrností zachránila

blaho domu. Ta dobrá matka! Pocházela z malých poměrů. On, její syn, poznal život ve velkém světě.

Ty časy mu připomínal pach koní, sedel, polí a dalek. Byly to časy, kdy on, měšťanský synek, sloužil ve šlechtickém jízdním pluku v Uhrách; kdy protancoval střevíce s hraběnkou, kdy platil dluhy z karet za své knížecí kamarády a poslal cikánským lupičům svůj měsíční plat jako rytířské uznání za to, že se svým oddílem dva dny a dvě noci marně stíhal v lesích Tater.

Ty časy mu dnes připadaly nádherné, pestré obrazy vzpomínek tančily kolem něj.

Když se v noci probudil, polekaně se vztyčil. Na několik vteřin uvěřil, že včerejší den a jeho svatba byl jen sen. Rychle vstal a rozsvítil: uviděl závoj, který Marie odložila, i zvadlý věneček z rozmarýny. Díval se na to a připadlo mu, že hra zašla příliš daleko.

Román Gertrud Fusseneggerové *Das Haus der dunklen Krüge* přeložil do češtiny **František Fabian**.

Narodil se roku 1929 v Plzni (zde také 2002 zemřel). V roce 1948 absolvoval klasické gymnázium. Po dva semestry navštěvoval přednášky češtiny a latiny na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, poté dvě léta studoval na tehdejší Učitelství v Plzni (dnes Pedagogická fakulta ZČU). Po základní vojenské službě (1951-1953) se přihlásil na dálkové studium Vysoké školy pedagogické v Praze (obor český jazyk – dějepis). Krátký čas po absolutoriu učil v severních Čechách, poté nastoupil jako vědecký pracovník do Státního archivu v Plzni, kde vydal mj. Bibliografii časopisů Západočeského kraje. V roce 1960 přešel jako literární redaktor do Československého rozhlasu v Plzni, podílel se na místním kulturním životě, do novin a časopisů přispíval divadelními a literárními recenzemi. Spolu s básníkem Josefem Hrubým založili literární skupinu Červen 63 a vydali almanach Pramen. V srpnu 1968 nesouhlasil se vstupem vojsk Varšavské smlouvy a své stanovisko vyjadřoval na vlnách plzeňského rozhlasu. Proto musel později z rozhlasu odejít. Živil se jako topič, palič, řidič, později jako operátor na počítači. Opakovaně byl Státní bezpečností vyslýchán a nesměl publikovat. V průběhu roku 1989 se zapojil do opoziční iniciativy Obroda a v listopadu se podílel na založení Občanského fóra v Plzni. Od ledna 1990 se vrátil do plzeňské redakce Čs. rozhlasu jako ředitel, kterým zůstal až do odchodu do důchodu v létě 1992. V roce 1990 byl zvolen za OF do městského zastupitelstva, v němž působil jako poslanec do roku 1994. Publikoval řadu článků, je autorem scénářů rozhlasových pořadů, psal básně, fejetony, je zastoupen v literárních sbornících *Milostné mosty* (1992), *Krajina v nás* (1992), *Mezi Radbuzou a Řeznou* (1993), *Volná sebrání aneb Solná jezera* (1993) a *Obrazy obrazů* (2001), z němčiny překládal současné autory (Friedricha Brandla, Elfi Hartensteinovou, Helmuta Hoehna, Haralda Grilla, Bernharda Setzweina, Sussanne Werner-Eichingerovou, Kurta Mariana Wundera, Innu Zagrajewskou a další). Samostatně vydal sbírku básní *Král ze Sáby* (1992) a sbírku próz *Fejetony* (2002).

(Vladimír Gardavský)

Gertrud Fusseneggerová je doposud v českých zemích skoro neznáma. Román Dům temných džbánů je připraven k vydání.

Sborník byl vydán na podnět Michala Špičky a v jeho garanci.

Redakčně bylo sjednoceno přechylování vlastních jmen dle současné české jazykové normy.

Autorky příspěvků Viktorie Hanišová a Eva Kolouchová se rakouskou spisovatelkou Gertrud Fusseneggerovou zabývaly ve svých diplomových pracích, jimiž zakončily studia.

Viktorie Hanišová (nar. 24. 7. 1980 v Praze), absolventka Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze (obor anglický jazyk – německý jazyk), pedagožka a překladatelka, žije v Praze

Eva Kolouchová (nar. 13. 3. 1980 ve Znojmě), absolventka Filozofické fakulty Západočeské univerzity v Plzni, obor evropská kulturní studia překladatelka, žije v Plzni

**Gertrud Fusseneggerová
(1912-2009)**

-
sborník

V roce 2012 vydala v Pro libris Knihovna města Plzně

-
Editor Michal Špička
Redakce Jana Horáková a Vladimír Gardavský

Vydání 1.
Plzeň 2012
Náklad 300 výtisků

Tisk: Hanzar, Přeštice

Neprodejně

ISBN: 978-80-86446-59-2